

Contact

Provinciehuis

Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl/contact

Datum

Zie verzenddatum linksonder

Ons kenmerk

DOS-2024-0002224
PZH-2024-853897893

Uw kenmerk

Bijlagen

0

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
t.a.v Minister H.M. de Jonge
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Ministerie van Financiën
t.a.v Minister S.P.R.A. van Weyenberg
Postbus 20201
2500 EE Den Haag

Onderwerp

Reactie op de Voorjaarsnota 2024

Uwe excellenties, geachte ministers de Jonge en van Weyenberg,

Met deze brief reageert het college van Gedeputeerde Staten van provincie Zuid-Holland op de Voorjaarsnota 2024 zoals gepubliceerd op 15 april 2024. Aanleiding voor deze brief zijn de zorgen die het college heeft over de ongewenste effecten van de Voorjaarsnota op de gemeentefinanciën en haar rol als financieel toezichthouder in dezen.

Ongunstige ontwikkelingen in de gemeentefinanciën

Gemeentebesturen zijn in toenemende mate onzeker over hun financiën. De uitgaven stijgen hard door hoge inflatie, door het open einde karakter van de zorgtaken en door ambities vanuit het Rijk. Tegelijkertijd heeft het Rijk de afgelopen jaren een reeks eenzijdige besluiten genomen die tot een verlaging van het gemeentefonds hebben geleid. Zo heeft het kabinet Rutte-II in 2015 de opschalingskorting ingevoerd waardoor gemeenten olopend naar 2028 een miljard euro aan inkomsten mislopen en heeft het kabinet Rutte-IV besloten om de groei van het gemeentefonds te bevriezen waardoor gemeenten vanaf 2026 miljarden euro's mislopen. Stijgende lasten in combinatie met onzekere en dalende inkomsten maken het voor gemeenten lastig om langetermijninvesteringen te doen. Deze langetermijninvesteringen zijn wel nodig, mede vanwege de ambitieuze doelstellingen van de Rijksoverheid, zoals bij de woningbouwopgave en de energietransitie.

In de Voorjaarsnota 2024 staan diverse ontwikkelingen die van invloed zijn op de gemeentefinanciën. Positief is dat wordt voorgesteld om de opschalingskorting niet verder op te laten lopen waardoor de verlaging van het gemeentefonds beperkt blijft tot 300 miljoen euro in plaats van de oorspronkelijke één miljard euro zoals besloten door kabinet Rutte-II. Verder wordt de groei van het gemeentefonds al vanaf 2024 gekoppeld aan de groei van het bruto binnenlands product in plaats van de huidige systematiek waarbij deze gekoppeld is aan de rijksuitgaven. Dit zorgt voor meer stabiliteit in de gemeentefinanciën.

Deze positieve ontwikkelingen worden echter vergezeld door een niet toegelichte of onderbouwde verlaging van de inkomsten van de gemeenten in 2025 met 675 miljoen euro. Deze situatie is voor gemeenten problematisch. Gemeenten gaan namelijk de komende maanden aan de slag met het opstellen van hun begrotingen voor het jaar 2025 en meerjarenramingen voor de periode 2026-2028 waarin ze aangeven welke uitgaven ze verwachten en welke inkomsten daar tegenover staan. Dit moet volgens de Gemeentewet in evenwicht zijn en provincies houden hier toezicht op. Het bovenstaande maakt het voor gemeenten vrijwel onmogelijk om een sluitende begroting op te stellen omdat ze, bovenop de bestaande financiële problemen vanaf 2026, nu geconfronteerd worden met een acuut financieel probleem voor 2025. Gemeenten worden daarmee gedwongen om vergaande bezuinigingen door te voeren op voor hun inwoners cruciale basisvoorzieningen, belangrijke investeringen in maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie of de woningbouw uit te stellen of de belastingen te verhogen. Dit is onwenselijk.

Boekhoudkundige oplossing is geen oplossing

De Rijksoverheid heeft na het verschijnen van de voorjaarsnota de toezichthouders verzocht om van de geldende regelgeving en het gemeenschappelijke toezichtkader af te wijken door een boekhoudkundige oplossing toe te staan. Hierdoor lijkt de verlaging van de inkomsten in 2025 eenmalig. Wij zijn echter van mening dat het besluit uit de voorjaarsnota om de inkomsten van gemeenten in 2025 te verlagen niet op zich zelf staat en dus niet eenmalig is. Zoals hierboven aangegeven lopen de gemeenten vanaf 2026 miljarden euro's mis doordat het kabinet Rutte-IV de groei van het gemeentefonds heeft bevroren. Met de voorjaarsnota worden de financiële problemen nu een jaar naar voren getrokken. Bovendien zijn gemeenten niet geholpen bij een boekhoudkundige oplossing. De Raad van het Openbaar bestuur stelt al jaren dat de bestuurlijke en financiële verhoudingen tussen overheden uit balans zijn.¹ Zonder goede bestuurlijke en financiële verhoudingen kunnen gemeenten zich niet focussen op de basisvoorzieningen voor hun burgers en de noodzakelijke investeringen in de grote maatschappelijke opgaven.

Een terugkerend patroon

Helaas staat eenzijdige besluitvorming van de Rijksoverheid, zoals de invoering van de opschalingkorting en het bevriezen van de groei van het gemeentefonds vanaf 2026, niet op zichzelf. Zo boekte het kabinet Rutte-IV in het coalitieakkoord een bezuiniging in van 500 miljoen euro op de jeugdzorg zonder enige onderbouwing hoe dit gerealiseerd zou moeten worden. Als toezichthouder zouden wij normaliter een dergelijke bezuiniging als niet reëel beschouwen aangezien onderbouwing en plan van aanpak ontbreken.

Een ander terugkerend probleem is de onzekerheid die het Rijk geeft over de omvang van het gemeentefonds. Ieder jaar rapporteert het Rijk door middel van circulaires over de omvang van het gemeentefonds.

¹ <https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/publicaties/2024/02/29/briefadvies-raamwerk-toekomstbestendige-financiële-verhoudingen#:~:text=In%202021%20stelde%20de%20Raad,det%20advies%20zijn%20onverminderd%20actueel.>

We zien steeds vaker dat toegezegde inkomsten buiten deze circulaire worden gehouden. Zo heeft een onafhankelijke arbitragecommissie in 2021 bepaald dat het Rijk gemeenten onvoldoende compenseert voor de uitvoering van de Jeugdwet.²

Hoewel deze uitspraak bindend is worden de extra middelen nog steeds niet meerjarig opgenomen in de circulaire van het gemeentefonds.

Het Rijk heeft in beide bovenstaande gevallen een probleem gecreëerd zonder een bijdrage te leveren aan de oplossing daarvan.

Naast gemeenten worden ook de provincies geconfronteerd met eenzijdige besluitvorming vanuit het Rijk en onvoldoende compensatie voor taken. Zo gold de opschalingskorting ook voor provincies en heeft het besluit van het Rijk om elektrische auto's vrij te stellen van de motorrijtuigenbelasting grote gevolgen gehad voor de inkomsten van provincies. Zowel gemeenten als provincies zijn zeer afhankelijk van het Rijk voor hun inkomsten.³ In Nederland is de afhankelijkheid van lokale overheden van het Rijk groter dan in andere Europese landen.⁴ Door deze afhankelijkheid is het des te belangrijker dat het Rijk als fondsbeheerder ervoor zorgt dat lokale overheden over voldoende middelen beschikken om hun taken uit te voeren. Dit is ook de gedachte achter artikel 2 van de Financiële-verhoudingswet, artikel 108 van de Gemeentewet en artikel 105 van de provinciewet.

Verzoek aan de minister

Eenzijdige besluitvorming vanuit het Rijk in combinatie met een sterke afhankelijkheid van lokale overheden van het Rijk leidt tot financiële problemen en onzekerheid. In plaats van boekhoudkundige oplossingen te zoeken, vraagt het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland de ministers om de verlaging van het gemeentefonds voor 2025 terug te draaien en geen soortgelijke eenzijdige, overhaaste besluiten voor de inkomsten van gemeenten en provincies meer te nemen. Het college roept u op in gesprek te gaan met de gemeenten over het herstel van de inkomsten en vraagt u daarbij de toezichthouders te betrekken.

Wij wijzen u hierbij op de één-overheidsgedachte, uw taak als fondsbeheerder om voor voldoende inkomsten te zorgen en de geldende wet- en regelgeving voor de gemeentefinanciën. Voor ons staat voorop dat gemeenten voldoende financiële middelen én zekerheid hebben om hun taken naar behoren uit te voeren en vragen u daar vanuit uw rol een bijdrage aan te leveren.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris,

plv. voorzitter,

drs. J. N. Baljeu

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/05/18/jeugdzorg-een-onderwerp-van-aanhoudende-zorg>

³ <https://www.raadvanstate.nl/adviezen/@123626/w04-20-0440/>

⁴ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/41/lokale-overheid-sterk-afhankelijk-van-rijksfinanciering>

Wij verzoeken u in uw correspondentie altijd het DOS-nummer (DOS-2024-0002224) te vermelden.
Meer informatie www.zuid-holland.nl/contact